

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

247572

วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในบริบทการเมืองไทย
(พ.ศ.2525-2550)

นางสาวฉัฐสุณิษา นันทา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

b 00252716

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

247572

วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในบริบทการเมืองไทย
(พ.ศ.2525 - 2550)

นางสาวณัฐณิชา นันตา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5 0 8 0 7 1 4 0 2 4

The Discourse of Songs for Life in Thai Political Context

(1982 – 2007 AD.)

Ms. Natthanicha Nanta

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Government

Department of Government

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในบริบทการเมืองไทย (พ.ศ.2525 - 2550)

โดย

นางสาวณัฐธิดา นันตา

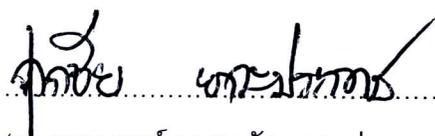
สาขาวิชา

การปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

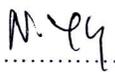
อาจารย์ ดร.นฤมล ทับจุมพล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

 ..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ทรเมธ มีชัย)

 ..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(อาจารย์ ดร.นฤมล ทับจุมพล)

 ..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์)

ณัฐธินิชา นันดา : วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในบริบทการเมืองไทย (พ.ศ.2525 - 2550).
(The discourse of Songs for life in Thai political context 1982 – 2007 AD.) อ. ที่
ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อาจารย์ ดร.นฤมล ทับจุมพล 326 หน้า.

เพลงเพื่อชีวิต หมายถึง บทเพลงที่นำเสนอแนวคิดเพื่อชีวิตและสังคมที่ดีกว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มี
วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมที่ปรากฏในบทเพลงเพื่อชีวิตภายใต้บริบททางการเมืองไทยในยุค
ประชาธิปไตยแบบทุนนิยม และเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงเพื่อชีวิตในการถ่ายทอดแนวคิดและอุดมการณ์ทาง
การเมืองช่วง พ.ศ.2525 - 2550 โดยเลือกศึกษาเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตจากวงดนตรีเพลงเพื่อชีวิต
ระดับประเทศ 4 วง คือ วงคาราวาน, วงคาราบาว พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ และพงษ์สิทธิ์ คำภีร์ และศึกษาบท
เพลงเพื่อชีวิตของวงดนตรีในระดับภูมิภาคอีก 3 ภูมิภาค ได้แก่ จรัล มโนเพ็ชรจากภาคเหนือ, วงสะเลเตจากภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ และวงแอมเมอร์จากภาคใต้ ทั้งนี้แบ่งช่วงเวลาในการศึกษาตามบริบททางการเมือง
ออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ ช่วงประชาธิปไตยครึ่งใบ (2525 - 2530) ช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจเฟื่องฟู
(2531 - 2539) ช่วงประชาธิปไตยเต็มใบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ (2540 - 2543) และช่วงประชาธิปไตยเต็มใบ
แบบเศรษฐกิจประชานิยม (2544 - 2550)

ผลการศึกษาพบว่า วาทกรรมหลักและแนวคิดทางการเมืองของเพลงเพื่อชีวิต คือ การเรียกร้อง
ประชาธิปไตยที่มีความเท่าเทียมและความยุติธรรม โดยคำว่า "ประชาธิปไตย" ที่ศิลปินเพื่อชีวิตเรียกขานนั้น
เป็นไปในสองแนวทาง กล่าวคือ แนวทางแรก ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบอบการปกครองรูปแบบหนึ่ง และ
แนวทางที่สอง ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีการดำรงชีวิตในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องชนชั้น เชื้อชาติ และ
เศรษฐกิจ ซึ่งประชาธิปไตยในความหมายทั้งสองแนวทางมีความเกี่ยวพันกันอยู่มาก ทั้งนี้รายละเอียดของวาท
กรรมการเรียกร้องประชาธิปไตยได้แตกต่างกันไปตามบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในช่วงเวลาต่างๆ
สำหรับความแตกต่างในรายละเอียดระหว่างวงดนตรีเพลงเพื่อชีวิตระดับประเทศและระดับท้องถิ่น พบว่าศิลปิน
ระดับชาติมักจะแต่งเพลงที่สะท้อนปัญหาโดยมีแนวคิดมุ่งสู่การสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้าง ส่วนระดับท้องถิ่น
มักจะนำเสนอเรื่องราวปัญหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตน

บทเพลงเพื่อชีวิตยังคงสื่อความถึงเพื่อชีวิตและสังคมที่ดีกว่าดังเช่นความหมายในอดีต แต่รูปแบบของ
การนำเสนอผ่านบทเพลงมีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น จนกลายมาเป็นการเคลื่อนไหวผ่านบทเพลง
(Music Movement) ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงในบริบทสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง นอกจากนั้นยังพบว่า
เส้นแบ่งระหว่างสื่อสาธารณะและสื่อเชิงพาณิชย์ของเพลงเพื่อชีวิตกลายเป็นเพียงเส้นบางๆ เท่านั้น ซึ่งมีสาเหตุ
หลักมาจากกระบวนการทางธุรกิจ โดยเฉพาะกระบวนการสร้างความหมายของเพลงเพื่อชีวิตจากภาพลักษณ์
ของศิลปิน อันส่งผลให้เนื้อหาของเพลงเพื่อชีวิตเปลี่ยนไปจากเพลงเพื่อชีวิตที่มีความหมายตามรากเหง้า
กล่าวคือ เป็นบทเพลงที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยเหลือและต่อสู้เพื่อสังคมหรือเพื่อรองรับการเคลื่อนไหว (Music for
Movement) ลดน้อยถอยลง และกลายเป็นบทเพลงที่มีเนื้อหาเป็นไปตามความต้องการของตลาดมากขึ้น ทำให้
วงการเพลงเพื่อชีวิตถูกวิพากษ์วิจารณ์ทางลบจากสังคมเป็นวงกว้าง

ภาควิชา.....การปกครอง..... ลายมือชื่อนิติ..... ฟ้ารุ้ง 61 นันดา.....
สาขาวิชา.....การปกครอง..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก..... N. Lu.....
ปีการศึกษา .... 2553.....

5080714024 : MAJOR GOVERNMENT

KEYWORDS : Songs for life / Ideology / Mass / Discourse

247572

Natthanicha Nanta: The discourse of Songs for life in Thai political context
(1982 – 2007 AD.). Thesis Advisor: Naruemon Thubchumpol, Ph.D., 326 pp.

“Song for life” means song that presents the idea of “for better life and better social.” The objectives of this research are to analyze the discourse of songs for life and to analyze the transferred idea and ideology of their contents between 1982 and 2007. The study selected 4 national song for life’s bands: Caravan, Carabao Pongthep Kradonchamnan and Phongsit Khompee and 3 regional song for life’s bands, Jaran Manopeth from the North, Saletae from the Northeast, and Hammer from the South. Moreover, 4 periods in Thai political context were separated in this research; Semi Democracy (1982 - 1987), Democracy and Bubble Economy (1988 – 1996), Democracy and Crisis Economy (1997 – 2000), Democracy and Populism (2001 – 2007)

For analysis result, main discourse and ideology of songs for life is pretension of entirely democracy including equality and justice. The term “Democracy”, for which lyricists consist, has created for related 2 issues; Democracy as regime and Democracy as way of life. In order that, the details of discourse are difference depending on social economic and political dynamics. In addition, This research found that National song for life’s bands and regional song for life’s bands are different. National song for life’s bands reflected on construct social problem. For regional song for life’s bands presented by their local problem.

The objective of song for life remains to “for better life and better social” meaning which is similar to previous definition. Due to social economic and political dynamics, the difference is that current song for life presents more variety and complexity as Music Movement. In addition the border between public and commercial media becomes decrease. The main reason is the commerce especially changing song for life’s production by constructed new meaning of song for life from the singer image. Thus song for life content has been changed by reducing original meaning. Originally, the content of song for life was created for Music for Movement. However, it has now become too flexible depending upon consumer’s demand. In this context, song for life has been criticized by many people.

Department : Government.....Student's Signature ณัฐนิชา นานตา.....Field of Study : Government.....Advisor's Signature น.ณ......Academic Year : 2010.....

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้มีโอกาสจะสำเร็จลุล่วงขึ้นมาได้หากปราศจากความช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่ายในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัว "นันตา", William Mulijadi และเพื่อนๆ ที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือมาโดยตลอดในทุกเรื่อง หากไม่มีพวกเราวิทยานิพนธ์เล่มนี้ก็คงไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.นฤมล ทับจุมพล, รองศาสตราจารย์ ตระกูล มีชัย และรองศาสตราจารย์ ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ที่ให้ความรู้เชิงวิชาการ คอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำคำวิจารณ์เกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ สถาบันพระปกเกล้า (King Prajadhipok's Institute) ที่ให้การสนับสนุนในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ศิลปินเพื่อชีวิตและผู้เกี่ยวข้องกับวงการเพื่อชีวิตที่ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน ทั้งกลุ่มศิลปินที่สัมภาษณ์เป็นหลักของงานวิจัย คือ ศิลปินกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 วง ได้แก่ วงคาราวาน วงคาราบาว พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ, วงสะเลเต และวงแฮมเมอร์ รวมทั้งกลุ่มผู้นิยมงานเพลงของจรัล มโนเพ็ชร/ ศิลปินอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเพลงเพื่อชีวิต ได้แก่ ชรินทร์ทิพย์ โชติรัตน์ (ริน วงรูปหอม), ชูเกียรติ ฉาโรง (นกน้อย ผิงดาว), เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (วงต้นกล้า), สยามกาญจนสถิตย์ (ดำ วงรูปหอม), สหชาติ จันทิมาธร (แดง วงอินโดจีน) สุเทพ ถวัลย์วิวัฒน์กุล (สุเทพ วงโฮป), เสรี กลางสาทร (อ๊ะ วงอมตะ), ธีราพร บุญพรหม (อ้อม วงไม้เมือง) และอานันท์ หาญพานิชย์พันธ์ (ยี วงต้นกล้า) และผู้เกี่ยวข้องกับเพลงเพื่อชีวิตในด้านอื่นๆ ได้แก่ จ่านงค์ จิตรนิรัตน์ (นักพัฒนาเอกชนผู้ดูแลวงสะเลเต), ทิวา สารระจุกะ (บรรณาธิการนิตยสารสีส้มและนักจัดรายการวิทยุเพลงเพื่อชีวิต), นก รัตติกาล (ผู้ดูแลเว็บไซต์ก้าวเดิน, สมเจตน์ พิมพิพง (แฟนเพลงเพื่อชีวิต) และอัมรินทร์ เนืองภา (แฟนเพลงเพื่อชีวิต) ข้อมูลของทุกท่านจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

และขอขอบคุณเหล่าผู้กล้าแสดงออกในสิทธิ์ประชาธิปไตยอันพึงมีพึงได้ทุกท่าน ไม่ว่าท่านจะลวงลับไปแล้วหรือยังมีชีวิตอยู่ และขอให้ประชาธิปไตยส่องแสงอยู่ในสังคมตลอดไป

2.1.2	การวิเคราะห์อุดมการณ์ (Ideology).....	41
2.1.3	การสื่อสารทางวัฒนธรรมและพื้นที่สาธารณะ (Cultural communication and Public sphere).....	48
2.1.4	สัญวิทยาและวาทกรรม (Semiology and Discourse).....	56
2.2	บทสรุปกรอบการวิเคราะห์.....	65
บทที่ 3 ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มศิลปิน.....		68
3.1	กลุ่มศิลปินเพลงเพื่อชีวิตที่มีผลงานในระดับประเทศ.....	68
3.1.1	แนวคิดและการสร้างสรรค์ผลงาน.....	68
	3.1.1.1 วงคาราวาน.....	68
	3.1.1.2 วงคาราบาว.....	79
	3.1.1.3 พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ.....	91
	3.1.1.4 พงษ์สิทธิ์ คำภีร์.....	110
3.1.2	สรุปแนวคิดและการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินเพลงเพื่อชีวิตที่มีผลงานในระดับประเทศ.....	107
3.2	กลุ่มศิลปินเพลงเพื่อชีวิตที่มีผลงานในระดับท้องถิ่น.....	109
3.2.1	แนวคิดและการสร้างสรรค์ผลงาน.....	109
	3.2.1.1 จรัล มโนเพ็ชร.....	109
	3.2.1.2 วงสะเลเต.....	116
	3.2.1.3 วงแฮมเมอร์.....	123
3.2.2	บทสรุปแนวคิดและการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินเพลงเพื่อชีวิตที่มีผลงานในระดับท้องถิ่น.....	130
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มศิลปินที่มีผลงานระดับประเทศ.....		132
4.1	บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง.....	132
4.1.1	ช่วงประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ.2525 – 2530).....	132
4.1.2	ช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจเฟื่องฟู (พ.ศ. 2531 - 2539).....	135
4.1.3	ช่วงประชาธิปไตยเต็มใบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ (พ.ศ.2540 - 2543).....	145

4.1.4	ช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจประชานิยม (พ.ศ.2544 - 2550).....	149
4.2	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มศิลปินที่มีผลงานระดับประเทศ.....	156
4.2.1	วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในบริบทการเมืองไทย (ก่อนพ.ศ. 2525).....	156
4.2.1.1	ช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516.....	156
4.2.1.2	ช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519.....	157
4.2.1.3	ช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ถึง ก่อนนโยบาย 66/ 2523.....	163
4.2.1.4	นโยบาย 66/ 2523.....	166
4.2.2	วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ.2525 – 2530).....	167
4.2.3	วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจเฟื่องฟู (พ.ศ. 2531 - 2539).....	183
4.2.4	วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ (พ.ศ.2540 - 2543).....	204
4.2.5	วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจประชานิยม (พ.ศ.2544 - 2550).....	210
4.3	บทสรุปวาทกรรมเพลงของศิลปินที่มีผลงานระดับประเทศ.....	219
บทที่ 5	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มศิลปินที่มีผลงานระดับท้องถิ่น.....	222
5.1	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มศิลปินที่มีผลงานระดับท้องถิ่น.....	222
5.1.1	วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในบริบทการเมืองไทย (ก่อนพ.ศ. 2525).....	223
5.1.2	วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ.2525 – 2530).....	236
5.1.3	วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจเฟื่องฟู (พ.ศ. 2531 - 2539).....	244
5.1.4	วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบกับภาวะวิกฤติ	

เศรษฐกิจ (พ.ศ.2540 - 2543).....	248
5.1.5 วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตช่วงประชาธิปไตยเต็มใบแบบเศรษฐกิจ ประชานิยม (พ.ศ.2544 - 2550).....	251
5.2 บทสรุปวาทกรรมเพลงของศิลปินที่มีผลงานระดับท้องถิ่น.....	253
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	256
6.1 วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในบริบทการเมืองไทย (พ.ศ.2525 – 2550).....	258
6.2 การเปลี่ยนแปลงและผลจากการเปลี่ยนแปลงของเพลงเพื่อชีวิต.....	267
6.3 อุดมการณ์ ความหมาย และบทบาทหน้าที่ของเพลงเพื่อชีวิตในปัจจุบัน.....	271
6.4 บทสรุปและอนาคตของเพลงเพื่อชีวิต.....	274
6.5 ข้อเสนอแนะ.....	275
 รายการอ้างอิง.....	 277
ภาคผนวก.....	288
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	326

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	รายละเอียดของการสัมภาษณ์.....	31
2	ปรัชญาพื้นฐานของสื่อสาธารณะและสื่อเชิงพาณิชย์.....	55
3	ตัวอย่างระบบสัญญาของไนน์.....	56
4	แบบจำลองการสื่อสาร องค์ประกอบของเพลง และบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างสรรค์และเผยแพร่ผลงานเพลง.....	63
5	แบบสรุปกรอบการวิเคราะห์.....	63
6	บทสรุปภาพรวมของเพลงเพื่อชีวิต.....	276